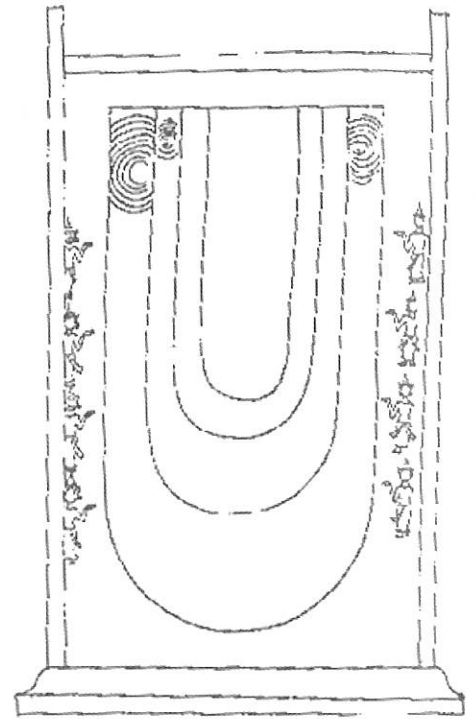

ลายคำประดับ

รอยพระพุทธรูปบาทไม้

ภายในวิหารพระเจ้าศิลา
วัดพระธาตุลำปางหลวง
อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง

■ สุรัชย์ จงจิตงาม

พระพุทธรูปบาทไม้ ในวิหารพระเจ้าศิลา
(ภาพ: วรลัญจก์ บุญสุรัตน์)

ภายในวิหารพระเจ้าศิลา ซึ่งเป็นวิหารหลังหนึ่งในวัดพระธาตุลำปางหลวง เป็นที่ประดิษฐานรอยพระพุทธรูปบาทไม้ มีความยาวประมาณ ๒๕๐ เซนติเมตร กว้างประมาณ ๑๔๐ เซนติเมตร ปัจจุบันอยู่ในสภาพที่ชำรุดมาก มีฝุ่นละอองจับหนา

รอยพระพุทธรูปบาทของคัมนี้เป็นรอยพระบาทสี่รอย^๑ สลักรอบพระบาทเว้าลึกเข้าไปในเนื้อไม้ บริเวณตัวรอยพระบาทชำรุดและถูกปิดด้วยทองคำเปลว จนไม่สามารถสังเกตเห็นผิวได้ว่ามีลวดลายหรือไม่ อย่างไรก็ดี บริเวณรอบๆ ที่อยู่ถัดไปจากตัวรอยพระบาท เห็นได้ว่าเป็นลายคำบนพื้นรักสีดำ ซึ่งถึงแม้ทองคำเปลวที่ปิดบนพื้นรักได้หลุดล่อนไปนานแล้ว แต่ก็คงยังเหลือร่องรอยลายเส้นบนพื้นรักเป็นลวดลายต่างๆ

ภาพลายเส้นเทวดา
บนรอยพระพุทธรบาท

ลายเส้นภาพเทวดา ซึ่งแต่เดิมเหลืออยู่เพียงครึ่งองค์ทางซีกขวา
และลองสร้างภาพโดยนำมากลับข้างและประกบให้ได้เต็มองค์
ปรากฏว่าภาพนี้มีลักษณะคล้ายกับภาพเทวดาองค์อื่นๆ
ที่เหลือเกือบเต็มองค์บนรอยพระพุทธรบาทนี้ด้วย

ลวดลายดังกล่าวเป็นลายเทวดา
เรียงซ้อนเป็นแถวต่อกันเป็นชั้น ๆ ใน
แนวตั้ง ขนาบข้างรอยพระพุทธรบาทไว้
พื้นหลังของภาพเทวดาแต่ละองค์ประ-
ดับด้วยลายดอกไม้ม่วง

รูปแบบการจัดวางภาพลักษณะนี้
เป็นแบบเดียวกับรอยพระพุทธรบาทศิลา
ที่ปัจจุบันอยู่ ณ วัดศรีโคมคำ จังหวัด
พะเยา และยังคงคล้ายกับภาพบนพระบรม
จากกรุพระเจดีย์วัดดอกเงิน อำเภอฮอด
จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งมีอายุราวพุทธศต-
วรรษที่ ๒๑^๖ ด้วย

ภาพเทวดาที่ปรากฏบนรอยพระ-
พุทธรบาทมีทรวดทรงค่อนข้างเพรียวสูง
ใบหน้ารูปไข่ค่อนข้างรี ไม่สวมเสื้อ มี
เครื่องประดับ เช่น สวมศิราภรณ์ กรอง
ศอ กำไล นุ่งผ้ายาวกรอมเท้า มีชายผ้า
ห้อยจากกลางลำตัวพาดเฉียงลงมา

รูปแบบพระพักตร์ ทรวดทรง และ

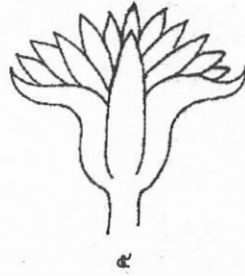
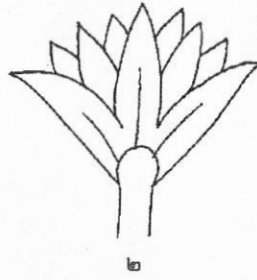
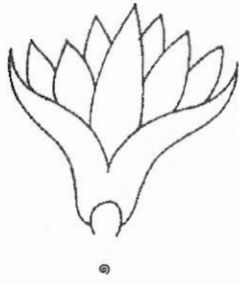
การแต่งกายของเทวดาในลักษณะดัง
กล่าว เป็นรูปแบบเทวดาที่พบโดยทั่วไป
ในศิลปะล้านนาช่วงพุทธศตวรรษที่ ๒๑
เช่น ภาพเทวดาปูนปั้นประกอบลาย
ดอกไม้ม่วง ณ สถูปเจดีย์วัดเจ็ดยอด
เมืองเชียงใหม่

ลายดอกไม้ม่วงที่ประดับในฉาก
หลังของเทวดา คาดว่าคงประกอบด้วย
ดอกไม้หลายชนิด แต่ดอกไม้ที่พอจะ
สังเกตได้ในขณะนี้ อาจจัดว่าเป็นลาย
ดอกบัวประเภทหนึ่งซึ่งมีลักษณะของ
ดอกที่เพรียวยาว บานออก แลเห็น
ปลายกลีบที่ยาวแหลม บัวในลักษณะ
ดังกล่าวนี้คล้ายกับลายบัวปูนปั้นประ-
ดับสถูปเจดีย์วัดเจ็ดยอด^๗ ลายดอกไม้
ในฉากหลังของพระบรมพุทธรบาทที่วัดเจ็ดยอด
อำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่ และรอย
พระพุทธรบาทประดับมุก ในส่วนของ
ดอกไม้ในสีทันดรสมุทร^๘ ซึ่งแต่เดิม

ประดิษฐาน ณ วัดพระสิงห์ เมืองเชียง-
ใหม่ โดยทั้งหมดนั้นล้วนมีอายุราวพุทธ-
ศตวรรษที่ ๒๑ ทั้งสิ้น

ลายบัวในลักษณะดังกล่าวนี้ ได้
ปรากฏใช้อย่างแพร่หลายมาก่อนหน้า
นั้นแล้วในศิลปะพม่าสมัยเมืองพุกาม
เช่นลายบัวในจิตรกรรมฝาผนังภายใน
สถูปหมายเลข ๑๐๒๖ ซึ่งมีอายุราวพุทธ-
ศตวรรษที่ ๑๗^๙ ซึ่งศิลปะพุกามคงมีที่มา
จากศิลปะอินเดียที่นิยมลวดลายดังกล่าว
มาก่อน แต่อย่างไรก็ตาม ลวดลายดัง
กล่าวก็ไม่นิยมใช้ในศิลปะล้านนามาก
เท่าลวดลายพันธุ์พฤกษาที่มีที่มาจาก
ลวดลายบนเครื่องถ้วยจีนในสมัยราชวงศ์
หยวนถึงราชวงศ์หมิง

แต่อย่างไรก็ตาม ยังมีสิ่งที่ควรทำ
อย่างเร่งด่วนต่อไป คือการคัดลอกลาย
เส้นศึกษาเพิ่มเติม ด้วยว่ายังมีลวดลาย
อื่นปรากฏบนรอยพระพุทธรบาทอยู่อีก

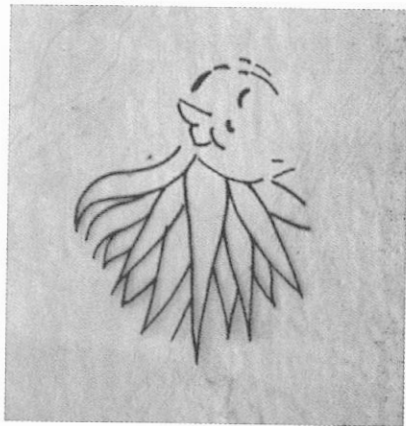
เปรียบเทียบรูปแบบภาพดอกบัว
ในศิลปะล้านนา

ภาพหมายเลข ๑-๒
จากปูนปั้นที่เจดีย์เจ็ดยอด
(คัดลอกลายเส้นจาก วัดเจ็ดยอด
จังหวัดเชียงใหม่, หน้า ๑๕๒)

ภาพหมายเลข ๓
จากรอยพระพุทธรบาท
ในพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ เชียงใหม่
(จากวัดพระสิงห์ จังหวัดเชียงใหม่)

ภาพหมายเลข ๔ จากพระภู่วัดเจดีย์สูง
ภาพหมายเลข ๕ จากจิตรกรรมในสอ
หมายเลข ๑๐๒๖ เมืองพุกาม
(คัดลอกลายเส้นจาก

Inventory of Monuments at Pagan,
Vol.4 p.257 pl.1026g)

ภาพลายเส้นดอกบัว
บริเวณฉากหลังของภาพเทวดา

มาก แต่ผู้เขียนยังไม่ได้ทำการคัดลอก
ศึกษาด้วยข้อจำกัดหลายประการ และ
หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรรีบเข้าไปทำ
การอนุรักษ์ และให้ผู้เชี่ยวชาญเข้าไป
ทำการคัดลอกวาดลายโดยเร็ว

ก่อนที่รอยพระพุทธรบาทดังกล่าว
จะชำรุดมากไปกว่าที่ปรากฏในปัจจุบัน

ขอขอบคุณ

- ผศ. ม.ล. สุรสวัสดิ์ สุขสวัสดิ์
คณะวิจิตรศิลป์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- คุณรังสรรค์ จันทรังสี นักศึกษา
คณะวิจิตรศิลป์ คุณมธุรพจน์ บุตรไวย-
วุฒิ นักศึกษาคณะสังคมศาสตร์ คุณ
ธนะศักดิ์ แซ่ลิ้ม นักศึกษาปริญญาโท
คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียง-
ใหม่

เชิงอรรถ

*พระบาทสี่รอย มีความหมายว่าเป็นรอย
ประทับฝ่าพระบาทของพระพุทธเจ้าในอดีต
สามพระองค์ และพระพุทธเจ้าศากยมนี ที่
ประทับลงในตำแหน่งเดียวกัน ซึ่งรูปแบบเช่น
นี้เป็นที่นิยมทำกันอย่างแพร่หลายในศิลปะ
ล้านนา ดูรายละเอียดใน นันทนา ชูติวงศ์,
รอยพระพุทธรบาทในศิลปะเอเชียใต้และเอเชีย
อาคเนย์ (กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ, ๒๕๓๓),
หน้า ๓๘.

*ศิลป์ พีระศรี, "พระบรมในกรุเจดีย์วัดดอก
เงิน," สมบัติศิลปจากเขื่อนภูมิพล, (พระนคร:
กรมศิลปากร, ๒๕๐๓), หน้า ๓๓-๓๙ และ
สันติ เล็กสุขุม, ทธิภูมชัย-ล้านนา (กรุงเทพฯ:
เมืองโบราณ, ๒๕๓๘), หน้า ๒๓๗.

*ดูภาพได้ใน วัดเจ็ดยอด จังหวัดเชียงใหม่,
(กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร, ไม่ปรากฏปีที่
พิมพ์), หน้า ๑๕๒, ภาพที่ ๒.๓.๗ และ ๒.๓.๘.

*ดูภาพได้ใน วัดพระสิงห์, (กรุงเทพฯ: เมือง
โบราณ, ๒๕๒๖), หน้า ๗๓.

*ดูภาพได้ใน Pierre Pichard, *Inventory of
Monument at Pagan*, (Paris:UNESCO,
1994), Vol.4, p.256, pl.1026g.